

Strenarum lanx. Beiträge zur Philologie und Geschichte des Mittelalters und der frühen Neuzeit. Festgabe für Peter Stotz zum 40-jährigen Jubiläum des Mittellateinischen Seminars der Universität Zürich. Herausgegeben von **MARTIN H. GRAF** und **CHRISTIAN MOSER**. Zürich: Achijs Verlag, 2003, 374 s. ISBN 3–905351–07–2.

Jak prozrazuje již titul, sborník byl vydán k počtě Petera Stotze při příležitosti 40. výročí založení Semináře středověké latiny na univerzitě v Zürichu. Petera Stotze není třeba příliš představovat, jeho pětisvazkový *Handbuch zur lateinischen Sprache des Mittelalters* (München 1996–2004) je dostatečně znám širší odborné veřejnosti. Na sborníku se podíleli jeho přátelé a bývalí či současní žáci, příspěvky (je jich celkem 13) pocházejí jak od již renomovaných autorů, jako je Michele C. Ferrari či Martina Wehrli-Johns, tak i od mladých badatelů, v době vydání sborníku ještě doktorandů (Isabelle Mandrin, Christian Moser aj.). Kniha je doplněna seznamem použitých zkratk a také místním a jmenným rejstříkem.

Příspěvky jsou obsahově velice pestré, snad ještě více, než bychom čekali i u tak dosti široce pojatého podtitulu. Týkají se klasické i středolatinšské filologie, jazykovědy, historie, kodikologie, zastoupena je tu rovněž romanistika a germanistika. Také časový záběr je velice dlouhý – od pozdní antiky až do 16. století.

Mezi jazykovědně zaměřenými tématy je velice zajímavý především krátký příspěvek *Timotheos im Skriptorium* od ISABELLE MANDRIN (s. 39–46), myslí se Timotheos z Milétu, novátorský hudebník a skladatel, žijící na přelomu 5. a 4. století př. n. l., Euripidův přítel. Nevíme přesně, v čem jeho hudební inovace spočívaly, ale používal údajně jedenáctistrunnou kitharu. Dekret spartských králů a eforů, jemuž se autorka věnuje, Timothea plísni za jeho hudbu a nařizuje mu, aby se své kithary odstranil čtyři přebytké struny. Toto nařízení se dochovalo pouze u Boethia (ve spisu *De musica*), který je doslovně cituje. Autorka zkoumá jazyk tohoto textu, především jeho hláskovou podobu, a dokazuje, že dekret mohl vzniknout až ve 2. století n. l., je psán attickou koiné s prvky lakónského dialektu. Ukazuje také, jak s řeckým textem zacházeli středověcí opisovači – ti méně vzdělání se na něm dopustili řady chyb z neznalosti řecké abecedy a ti „vzdělanější“ zase prováděli hyperkorekce.

M. C. FERRARI z univerzity v Erlangenu přispěl do sborníku článkem *Der Spass des Exegeten. Alcuins Brief 192 an Theodulf von Orléans* (s. 77–89), v němž nabízí německý překlad tohoto kraťouchkého Alcuinova dopisu, datovaného do let 796–800 (na závěr je otištěno také faksimile z rukopisu londýnské British Library Harley 208, f. 106v–107r). Ferrari tento nesmírně zajímavý dopis, jehož cílem je prosba o zaslání vína, důkladně rozebírá a poukazuje na originální spojení obsahu a formy. Celá prosba o víno je totiž formulována velice vznešeně pomocí biblických citátů na téma vína či vinohradu. Alcuin vytváří překvapivé kombinace citátů, ovšem důsledně podle běžné exegetické metody, a celek potom působí vtipně a rozverně. Napsal tak svému příteli intelektuální hříčku, které bez důkladné znalosti příslušného biblického kontextu nelze porozumět. Závěr o rozdílech mezi Alcuinovým a Theodulfovým vydáním Bible snad až příliš odbočuje od tématu a působí v jinak velmi zdařilém příspěvku trochu rušivě a neorganicky.

Kodikologie je ve sborníku zastoupena jediným příspěvkem – *Luxus französischer Buchkunst für Zürich*, který napsala vedoucí rukopisného oddělení Zentralbibliothek v Zürichu MARLIS STÄHLI (s. 91–115). Shrnuje v něm podrobně dosavadní bádání o původu dvou nejčestnějších curyšských kodexů (bible a žaltáře z 9. století) a účelu, za jakým byly vyrobeny a dostaly se právě do Zürichu.

PAUL MICHEL, germanista z curyšské univerzity, podává ve svém příspěvku k dějinám vzdělanosti s titulem *«Ignorantia exsilii hominis»*. *Zu einem enzyklopädischen Traktat des Honorius Augustodunensis* (s. 117–143) latinský text Honoriova traktátu *De animae exsilio et patriae* (podle PL 172) s německým překladem a věcným komentářem. Ukazuje, které disciplíny považoval Honorius za důležité, a také vysvětluje jeho pohled na význam vzdělávání pro život člověka – vzdělání vede člověka ke spáse. Honorius se vyjádřil alegoricky: člověk je na tomto světě ve vyhnanství

a jednotlivé disciplíny sedmi svobodných umění (ale i jiné) jsou města, přes něž se vrací do své vlasti – sídla moudrosti.

DAVID VITALI je autorem příspěvku *«probitas et fatum»*. *Ein anonymes mittelalterliches Städtelob über Zürich* (s. 161–185). Věnuje se v něm doposud nevydané básnické skladbě (o 57 verších) oslavující město Zürich, dochované pouze v jediném rukopise basilejské Univerzitní knihovny F III 9 (f. 195v). Pátrá po dějinách tohoto kodexu, podrobně analyzuje obsah a formu chvály a snaží se shrnout údaje, jež by mohly pomoci při dataci a atribuci díla – obojí ovšem zůstává nedořešeno. Pakliže by báseň byla již z poloviny 13. století, což nelze vyloučit, patřila by vůbec k nejstarším dochovaným chválám měst. Na závěr je připojena kritická edice celé básně a rovněž kopie příslušného folia basilejského rukopisu.

Aby byl výběr dostatečně ilustrativní, nemohu opomenout ani humanismus, který je ve sborníku zastoupen hned třemi krátkými studii. Z nich zmíním alespoň jednu – *Mittelalterliches in der Wahrnehmung Rudolf Gwalthers* (s. 331–351), jehož autorem je KURT JAKOB RÜETSCHI z Institutu pro dějiny švýcarské reformace na curyšské univerzitě. Rudolf Gwalther (1519–1586) byl poměrně významný humanistický básník, dramatik a překladatel, pocházející z Zürichu. Na základě zápisů v knihách z jeho knihovny a dále podle zmínek v jeho vlastních dílech a dopisech se Rüetschi snaží postihnout jeho pohled na středověk. Výrazu středověk Gwalther nepoužíval a zřejmě středověk ani nechápal jako samostatnou epochu. Mnoho pozůstatků středověku bral jako samozřejmost, která ho obklopovala v běžném životě, a proto se k nim nevyjadřoval (např. si vůbec nevěšimal gotických staveb a dalších středověkých uměleckých památek při svých cestách po Anglii). Vyznal se sice ve středověké literatuře a historii, ale vše ho zajímalo jediné z teologického hlediska – důležitým mezníkem byl pro něj počátek reformace.

Pokud bych zde jmenovala všechny příspěvky, leccos zajímavého by zaniklo v záplavě informací, na druhou stranu bylo velice obtížné jich vybrat z celého sborníku jen několik, protože každý z nich již svým názvem vzbuzuje zájem a zvědavost. Vzhledem k obsahové rozmanitosti sborníku si tu na své přijde jistě jakýkoli klasický či středolatinický filolog, případně i milovník humanistického písemnictví.

Dana Růžičková

WIENDLOCHA, JOLANTA. *Die Jugendgedichte Papst Urban VIII. (1623–1644). Erstedition, Übersetzung, Kommentar und Nachwort.* Editiones Heidelbergenses Bd. XXXIII, Heidelberg 2005, str. 345. ISBN 3–8253–1687–4.

Jolanta Wiendlocha, medievistika působící nyní na univerzitě v Erlangen, vydala latinskou básnickou tvorbu z mladých let slavného papeže protireformační epochy Maffea Barberiniho, Urbana VIII. (pontifikát 1623–1644). Edice je pořízena na základě kodexu vatikánské knihovny Cod. Barb. lat. 1919, v němž jsou tyto básně dochovány jako celek, s přihlédnutím k různocněním jednotlivých básní dochovaných také v dalších rukopisech (vesměs z téže knihovny), ve starých tiscích nebo v moderních edicích.

Papež Urban VIII. je znám jako vládce spíše světského formátu, jako církevní kníže, který se zasazoval o posílení moci církevního státu, nejvýrazněji však vstoupil do obecnějšího povědomí jako budovatel raně barokní nádhery Říma, která jeho přičiněním povstávala do značné míry na úkor dochovaných vzácných památek Říma antického: quod non fecerunt barbari, fecerunt Barberini. – Vydavatelčin doslov k edici Urbanových básní informuje o mnoha dalších stránkách jeho osobnosti, např. o jeho politickém podílu na průběhu třicetileté války (zde papež samozřejmě svým způsobem zasáhl i do českých dějin) nebo o jeho vztahu k tak významným osobnostem, jakými byli Tommaso Campanella nebo Galileo Galilei, jimž nejen přál své přátelství, ale jimž skýtal i tolik potřebnou ochranu.